

Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneista rikoksista

ASIA

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Helsingin hovioikeus on 16.2.2023 mainitussa tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon Helsingin hovioikeuden 13.2.2023 asiassa R 22/2746 antaman tuomion, jonka mukaan Helsingin kärjäoikeus oli 10.11.2022 asiassa R 21/4926 antamallaan tuomiolla nro 22/145337 tuominnut vastaajan 30.8.2020 tehdystä rattijuopumuksesta, samana päivänä tehdystä huumausaineen käyttörikoksesta ja 27.8.2020-30.8.2020 tehdystä huumausaineen käyttörikoksesta, joita koskeva haaste oli annettu hänelle tiedoksi vasta syyteoikeuden vanhennuttua 25.10.2022.

Syyttäjän valituksen perusteella hovioikeus hylkäsi syytteet ja vapautti vastaajan hänelle kärjäoikeudessa tuomitusta rangaistuksesta sekä korvausvelvollisuuksista.

SELVITYS

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjänotaari A on antanut menettelystään selvityksen ja Helsingin kärjäoikeuden laamanni lausunnon. Käytössäni on ollut myös Helsingin kärjäoikeuden asian R 21/4926 arkistopäiväkirja.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Rikoslain 50 luvun 1 §:n mukaan huumausainerikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan oikeus syyttää rikoksesta vanhenee viidessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli vuosi ja enintään kaksi vuotta vankeutta.

Rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaan rattijuopumuksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Rikoslain 50 luvun 2 a §:n mukaan huumausaineen käyttörikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan oikeus syyttää rikoksesta vanhenee kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan käräjänotaarin velvollisuuksiin ja vastuuseen hänen käyttäessään tuomiovaltaa sovelletaan, mitä tuomioistuinlain 9 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetään tuomarin velvollisuuksista ja vastuusta.

Arviointi

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut käräjänotaari A on selvityksessään myöntänyt, että asiakirjoja tarkastaessa ja istuntoon valmistautuessa häneltä jäi huomaamatta se, että vastaajalle oli annettu haaste tiedoksi vasta yli kaksi vuotta syytekohtien mukaisten tekopäivien jälkeen. A on todennut, että valitettavasti hän ei vielä kyseisessä vaiheessa tuomioistuinharjoitteluaan osannut kiinnittää riittävää huomiota ja tarkkuutta rikosasian pääkäsittelyyn valmistautumiseen. Hän on huomannut virheensä vasta tuomion antamisen jälkeen, kun vastaaja otti yhteyttä käräjäoikeuteen. A on ilmoittanut asiasta tuolloin esihenkilölleen ja myös syyttäjälle pyytäen tätä ilmoittamaan tyytymättömyyttä tuomioon, jotta se ei saisi lainvoimaa. Hovioikeus on sittemmin hylännyt vanhentuneet syytteet eikä vastaajalle aiheutunut haitallisia seuraamuksia virheen johdosta.

Asiassa syyttäjä oli nostanut syytteen rattijuopumuksesta, huumausaineen käyttörikoksesta ja huumausainerikoksesta, joiden tekoaika on ollut elokuussa 2020. Huumausainerikoksen syyte-oikeus vanhentuu viidessä vuodessa. Rattijuopumuksen ja huumausaineen käyttörikoksen syyte-oikeus vanhenee kahdessa vuodessa. Asia oli tullut vireille käräjäoikeudessa 9.6.2021, eli hyvissä ajoin ennen kaikkien syytekohtien syyteoikeuden vanhentumista.

Arkistopäiväkirjan merkintöjen mukaan käräjäoikeudessa haaste oli annettu viipymättä, mutta sitä ei ollut saatu annettua vastaajalle tiedoksi. Asia oli ollut jaettuna käräjäoikeudessa seitsemälle eri käsittelijälle ennen kuin se oli 30.9.2022 jaettu käräjänotaarina toimineelle A:lle. Rattijuopumusta ja huumausaineen käyttörikosta koskevien syytekohtien syyteoikeus oli vanhentunut jo asian ollessa jaettuna A:ta edeltävälle käsittelijälle. A ei kiinnittänyt huomiota syyteoikeuden vanhentumiseen saadessaan asian käsiteltäväkseen. Haaste saatiin annettua vastaajalle tiedoksi 25.10.2022.

Pääkäsittelyssä A johti prosessia, jossa kolmesta syytekohtasta kaksi oli vanhentunut. Sen sijaan huumausainerikosta koskevan syytekohtan syyteoikeus ei ollut vanhentunut. Tuomiossaan A katsoi vastaajan syylistyneen huumausainerikoksen sijasta ainoastaan huumausaineen käyttörikokseen eikä tällöin kiinnittänyt huomiota siihen, että huumausaineen käyttörikoksena teon syyteoikeus oli jo vanhentunut. Näin ollen A luki vastaajan syyksi kolme rikosta, joiden kaikkien syyteoikeus oli vanhentunut ja tuomitsi vastaajalle näistä yhteisen sakkorangaistuksen.

Virheen oli tehnyt tuomioistuinharjoittelua suorittanut käräjänotaari. Tuomioistuimella on velvollisuus perehdyttää ja kouluttaa tuomioistuinharjoittelua suorittavia käräjänotaareita heille ratkaistavaksi tuleviin tehtäviin. Tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 10 §:n mukaan päällikkötuomarin ja harjoittelun ohjaajan tulee yhdessä huolehtia siitä, että käräjänotaaria ohjataan ja seurataan tehtäviensä suorittamisessa.

Laamannin lausunnon oheen liitettyjen asiakirjojen perusteella syyteoikeuden vanhentumiseen oli kiinnitetty käräjänotaarien huomiota haastehakemuksen tarkastuksesta annetuissa kirjallisissa ohjeissa. Ohjeissa oli kiinnitetty huomiota muun ohella siihen, että vanhentunutta juttua ei saa haastaa sekä syyteoikeuden mahdolliseen vanhentumiseen, jos teko lievenee. Lausunnon mukaan rikosasioita käsittelevät käräjänotaarit käyvät läpi myös rikosasioiden perehdytystilaisuuden. Laamanni on todennut käsityksensä, että käräjäoikeudessa on asianmukaisesti huolehdittu käräjänotaareiden perehdyttämisestä myös rikosasioihin. A:n huolimattomuudesta johtuneen virheen taustalta ei ole ilmennyt sellaista, jonka johdosta asiassa olisi ollut tarpeellista ottaa enemmän tutkittavaksi käräjänotaarien ohjaus ja seuranta.

A:n asiassa tekemät virheet sijoittuvat tuomarin tehtävien ydinalueelle ja koskevat niiden kannalta keskeisen ja sisällöltään selkeän sääntelyn soveltamista. Virheet ovat omiaan heikentä-

mään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen. Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on luonteeltaan vakava virhe, joka vaarantaa vastaajan oikeusturvaa. A:n huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei hän kiinnittänyt huomiota syyteoikeuden vanhentumiseen saadessaan asian käsiteltäväkseen, johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä tai julistaessaan tuomiota.

Kyseessä olevan kaltaiset virheet voisivat tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkarikoksena. Tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistö edellyttää, että teko ei ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen ottaen huomioon sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat.

A:n asiassa tekemät virheet ovat korjaantuneet säännönmukaisen muutoksenhaun yhteydessä eikä virheistä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Vastaajaa oli syytetty rattijuopumuksen ja huumausaineen käyttörikoksen lisäksi huumausainerikoksesta, jonka syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen asiakokonaisuudessa on ollut sinänsä tarpeellista.

Kun A:n menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti asiasta käräjäoikeudesta hankitun selvityksen perusteella toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

A on keskustellut asiasta esihenkilönsä ja osastonjohtajan kanssa tapahtuman jälkeen. Hän on kertonut kiinnittäneensä virheen jälkeen erityistä huomiota vastaavien virheiden välttämiseen.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Helsingin käräjäoikeudessa käräjänotaarina toiminut A on menetellyt lainvastaisesti tuomitsaan vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista teoista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjänotaarina toimineelle A:lle huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiasta ilmoittaneelle Helsingin hovioikeuden presidentille sekä lausuntonsa asiasta antaneelle Helsingin käräjäoikeuden laamannille.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki